

РОЗІЙТИСЯ, ЩОБ ОБ'ЄДНАТИСЬ

Ще в середині 1990-х років минулого століття можна було передбачити, що напруга головної на той час лінії православно-католицького протистояння поволі зміниться на напругу лінії внутріправославного, тобто московсько-константинопольського протистояння. Липневий візит в Україну обох патріархів став певною кульмінацією цього процесу. Звичайно, обидва первоєрархи мають цілком конкретні власні інтереси в Україні, проте складна динаміка стосунків змушує їх щораз більше враховувати настрої серед українських християн. Утім, якими вони, власне, є, оті настрої українських християн?

Опитування засвідчують, що ідею об'єднання українського православ'я підтримує майже стільки українських православних, скільки підтримує ідею мирного співіснування різних православних юрисдикцій. Іншими словами, найбільш вірогідною для України на найближчі роки є консолідація українських християн київської традиції довкола трьох „ядер” – проконстантинопольського, промосковського і, не забуваймо, проримського (греко-католицького). Те, що відбувається останніми роками, – це власне оформлення константинопольського ядра, до якого рано чи пізно увійдуть більшість „неканонічних” православних, що сьогодні перебувають „поза огорожею” Української Православної Церкви (Московського патріархату). У стилістиці патріаршої Москви це – розкол світової всеправославної єдності. Насправді ж це радикальна зміна загальнохристиянського *статус кво*, кінець епохи ледь не монопольного царювання Москви у світовому православ'ї.

А що це дає Україні? На перший погляд, не так уже й багато. Адже розкол Київської Церкви не ліквідовано, „закріплення” українських християн за трьома центрами християнства навіть у чомусь підсилено. Проте насправді завершення епохи монополії на Україну як на власну канонічну територію з боку одного зі світових центрів – Москви – є радикальним поступом уперед. Це, якщо так можна висловитися, завершення епохи Ялти на церковному полі. Замість позірної єдності, досягнутої коштом насильства, ми матимемо триядерну структуру, оформлену в умовах свободи. Саме свобода увиразнила на зламі тисячоліть, що орієнтації на Константинополь, Рим і Москву є природними для більшості українських християн.

А що тоді буде з єдністю Київської Церкви? Як не дивно, увиразнення триядерної структури – це великий крок саме у бік цієї єдності. Той факт, що в українських справах голос здобуває Вселенський (Константинопольський) патріарх, радикально міняє характер усього київського „вузла”. Замість лінійного протистояння „Москва – Рим” починає діяти значно складніша конфігурація „Константинополь – Рим – Москва”. У двочленній структурі всі екуменічні ініціативи Риму швидко паралізувалися непоступливістю Москви. У тричленній структурі взаємозв'язків натомість з'являється широке поле для маневрування. Адже будь-яка ініціатива з боку бодай двох центрів неминуче змусить третій центр зайняти якусь позицію, вийти зі своєї „фортеці”. Щоб бути успішною (тобто підтриманою народом), кожна така ініціатива змушена буде враховувати інтереси цього народу. Тому хоч якими егоїстичними будуть інтереси кожного зі згаданих центрів, інтереси українських християн будуть захищені значно більше, ніж досі. Цю особливість швидко вловлять первоєрархи українських Церков київської традиції, і сама ситуація спонукатиме їх виробляти певний *modus vivendi*, тобто спільно скоординовану політику, яка, почавшись як середне арифметичне егоїстичних прагнень кожного „ядра”, об'єктивно вироблятиме „чуття єдиної родини”. Так у центрі уявного трикутника, вершинами якого є згадані світові центри, нарешті проявився б досі непомітний й довго ігнорований центр – Київ.

А як почувалися б при цьому українські християни, які не належать до київської традиції, тобто християни римо-католицької та протестантських гілок? Не секрет, що ті моделі адміністративної єдності Київської Церкви, які пропонуються сьогодні, таки загрожують обом церковним групам порушенням балансу релігійної свободи. Одна потужна й адміністративно єдина Церква в посттоталітарних умовах, без сумніву, прагнула б для себе

значних преференцій. Натомість триядерна структура немислима без релігійної свободи; вона є породженням цієї свободи і водночас найбільшим її гарантом.

Отже, здається, головні події в церковному житті України ще попереду...

Мирослав Маринович